

Projekt SYSTEM – ANKIETA – TEKST (S – A – T) jako nowoczesne narzędzie pracy akademickiej

1. Rozważania wstępne

Nie ulega wątpliwości, że już od dłuższego czasu polskie szkolnictwo przechodzi poważny kryzys. Coraz bardziej zarysowuje się wyraźny dysonans pomiędzy przekazywaną wiedzą i kształconymi umiejętnościami a praktyką. Rozwój szkoły na każdym etapie edukacyjnym determinowały i nadal determinują przemiany ustrojowe, gospodarcze oraz społeczne, będące przejawami transformacji systemowej, zapoczątkowanej na przełomie lat 80. i 90. ubiegłego stulecia. Należy dodać, że na kształt współczesnej oświaty niebagatelny wpływ ma również powstanie społeczeństwa informacyjnego, stanowiącego konsekwencję rozkwitu nowoczesnych technologii. Swoistej metamorfozie powinien zatem ulec także system kształcenia jako odzwierciedlenie tych przeobrażeń. Wydaje się jednak, że zdecydowana większość osób odpowiedzialnych za zmodernizowanie modelu oświaty w Polsce, mentalnie w dalszym ciągu pozostaje w poprzedniej epoce. Najbardziej spektakularną próbą przezwyciężenia tego załamania była kontrowersyjna reforma systemu oświaty, przeprowadzona przez Mirosława Handkego w 1999 roku [zob. np. P2 2006, 383-396]. Niestety, nie tylko nie zażegnała ona trwającego kryzysu, ale zdecydowanie go pogłębiła¹, a żaden z kolejnych ministrów edukacji nie poradził sobie z zaistniałym problemem².

¹ Zdaniem Marii Krogulec-Sobowicz, pomimo rewolucyjnych zmian M. Handkego, na gruncie współczesnej polskiej edukacji nadal przeważają tradycyjne metody nauczania [Krogulec-Sobowicz 2008, 506].

² Bardzo prawdopodobne, że w przypadku Krystyny Szumilas – osoby aktualnie piastującej to stanowisko – ów zły scenariusz zostanie powtórzony.

Ponadto trzeba wyraźnie podkreślić, że rzeczony załamanie ma charakter holi-
styczny, gdyż obejmuje nie tylko kształcenie w szkole podstawowej, gimnazjum czy
szkole ponadgimnazjalnej, lecz dotyczy również nauczania w szkole wyższej³.

Jednak w obrębie dydaktyki akademickiej krytyka ma wymiar globalny również
z innego powodu. Negatywną notę współczesnemu kształceniu na tym poziomie
wystawiają bowiem zarówno wykładowcy i studenci, słowem społeczność akade-
micka, jak i potencjalni pracodawcy. Niezadowolenie oraz sprzeciw tych środowisk
budzi niemal wszystko – począwszy od zasad rekrutacji, poprzez organizację studiów,
proponowane treści, metody i środki nauczania, na sylwetce absolwenta danego kie-
runku skończywszy⁴. Niebawem często krytyce poddaje się bierną i roszczeniową
zarazem postawę wiecznie niezadowolonego, rozleniwionego studenta, przygo-
towanego i przyzwyczajonego do bezmyślnego oraz bezrefleksyjnego reproduk-
owania wiedzy. Ale jej ostrze skierowane jest nie tylko w stronę żaków. Okazuje się,
że za kryzys kształcenia w polskiej szkole wyższej odpowiedzialni są nierzadko rów-
nież sami wykładowcy. Otóż, pomimo postulowanych zmian, w dydaktyce uni-
wersyteckiej wciąż dominują przeważnie klasyczne, podawcze modele nauczania,
inspirowane pedagogiką herbartowską i behawioryzmem [zob. np.: Arends, 1998,
s. 104-105, 108, 183, 258-310, 504, 505, 507, 511; Klus-Stańska, 2010, s. 209-263; Kupi-
siewicz, 2000, s. 43-46, 50, 106-107, 139-146, 271-294; Mietzel, 2002, s. 37-43, 147-
204, 424, 426-427, 446-456; Okoń, 1998, s. 38-40, 210-213, 227-244, 255-261, 309-310,
320-321; P2, 2006, s. 109, 115-117, 161-163, 173-174, 211-213, 222]. Kreatywność stu-
dentów zabijana jest już w zarodku. Na skutek tego mury uczelni opuszczają osoby nie-
kompetentne, zupełnie nieprzygotowane nie tylko do podjęcia pracy w wyuczonym
zawodzie, ale też do zarządzania własnym potencjałem. Nie bez znaczenia są także
bariery mentalne, które hamują bądź po prostu uniemożliwiają progres.

W związku z tym optymizmem napawa fakt, że pod wpływem trwającej debaty,
można zaobserwować ostatnimi czasy pewne zmiany w sposobie myślenia o kształ-
ceniu akademickim. Coraz częściej akcentuje się teoretyczno-praktyczny wymiar stu-
diowania, czego wyrazem jest umożliwienie studentom wykorzystywania zdobytych
wiadomości w działaniu. Taki typ nauczania zmierza do ukształtowania jednostki posia-
dającej umiejętność właściwej analizy, interpretacji i ewaluacji informacji, pochodzą-
cych z różnych źródeł, a także zdolnej zarówno do samodzielnego, jak i zespołowego
poszukiwania oraz pomnażania wiedzy. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że ów system
pozwala żakom na odkrywanie swoich talentów i ich rozwój zgodnie z własnymi moż-
liwościami oraz ograniczeniami.

Kształcenie sindywidualizowane, podmiotowe to główny postulat problemo-
wego modelu nauczania, odwołującego się do konstruktywizmu, progresywizmu, psy-
chologii humanistycznej, a także psychologii poznawczej [zob. m.in.: Arends, 1998,

³ Kryzys na tym polu stara się obecnie opanować, jak dotąd bezskutecznie, Minister Nauki i Szkol-
nictwa Wyższego Barbara Kudrycka.

⁴ Bezsparnie najdonioślejszymi i najbardziej komentowanymi ostatnio głosami w dyskusji na te-
mat kondycji polskiego szkolnictwa wyższego są dramatyczne wypowiedzi prof. Jana Stan-
ka z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie [zob. *Profesor do młodych, wykształconych bezro-
botnych: zostaliście oszukani*. Wyborcza.pl] oraz prof. Ewy Nawrockiej z Uniwersytetu Gdańskiego
[zob. *Ogłaszam alarm dla uniwersyteckiej społeczności*. Wyborcza.pl]. W podobnym tonie swoje
wnioski formułuje Andrzej Klesyk, prezes PZU SA [zob. *Szukamy tych, którzy myślą samodzielnie*.
Wyborcza.pl].

s. 105-108, 371-399, 503, 505, 507, 511; Klus-Stańska, 2010, s. 263-360; Kupisiewicz, 2000, s. 46-53, 107-110, 146-152; Mietzel, 2002, s. 44-51, 76-145, 360-364, 456-472; Okoń, 1998, s. 41-43, 153-166, 191-207, 208-226, 261-268, 311-313, 321-322; P2, 2006, s. 64, 109-117, 163-168, 185-187, 206, 212-213, 222].

W trakcie doboru form, technik i środków dydaktycznych oraz operacjonalizacji celów nauczania trzeba wziąć pod uwagę nie tylko przedmiot rozważań, lecz również mocne i słabe strony zarówno systemu podawczego, jak i problemowego. Okazuje się mianowicie, że najlepszą receptą na efektywne kształcenie uniwersyteckie jest harmonijna kompilacja obu modeli⁵.

2. Projekt – akademickie narzędzie studiowania

Doskonałą egzemplifikację wspomnianych przemian w akademickim procesie dydaktycznym stanowi stosowanie metod, mających na celu pełną aktywizację studenta. Największym powodzeniem cieszą się bez wątpienia takie formy, jak: esej, portfolio, prezentacja, raport z badań czy też studium przypadku. Jednakże jednym z najczęściej wykorzystywanych obecnie narzędzi dydaktycznych (nie tylko) na studiach wyższych, świetnie wpisującym się w proponowany paradygmat kształcenia, jest metoda projektu. To niewątpliwie jedna z najpopularniejszych i najbardziej twórczych technik, idealnie spełniająca warunek realizowania teorii w praktyce.

Projekt, który, podobnie jak inne metody problemowe, z całą pewnością nie należy do najłatwiejszych w realizacji, chociażby ze względu na swoją wieloaspektową, wielowymiarową i wielopłaszczyznową złożoność, ma spore grono zwolenników. Odzwierciedleniem tego stanu rzeczy jest ogromna liczba prac charakteryzujących tę nadzwyczaj interesującą formę nauczania [zob. m.in.: Chałas, 2000; Kamińska, 2002; Krogulec-Sobowiec, 2008, s. 493-507; Królikowski, 2000; Lubina, 2005, s. 224-231; Mikina, Zajac, 2006; Nowak, Potocka, 2002; Sałata, 2004; Szymański, 2000; UMP, 2004].

2.1. Twórcy i historia metody

Chociaż projekt bezsprzecznie zaliczyć można do grupy najbardziej znanych i cenionych metod problemowych oraz aktywizujących, na temat jego genezy, nie tylko w dyskursie potocznym, ale i naukowym, jeszcze do niedawna, bo do lat 90. XX w.⁶, krążyło bardzo dużo nieprawdziwych informacji.

Mimo że powszechnie projekt uważany jest za stosunkowo młodą formę pracy dydaktycznej, znany był już *de facto* w XVI stuleciu. Zarówno nazwa, jak i sama idea owej techniki ma włoską proveniencję. Mianem *progetti* określano praktyczne ćwiczenia edukacyjne, wykonywane przez studentów architektury w rzymskiej akademii sztuk pięknych *Accademia di San Luca*, w ramach konkursu na najlepszy projekt architektoniczny [Krogulec-Sobowiec, 2008, s. 493; Szymański, 2000, s. 16-19]. Błędnie zatem przypisuje się tej metodzie amerykańskie korzenie. Trzeba jednak mocno podkreślić, iż to właśnie

⁵ Fuzja elementów behawiorystycznych oraz konstruktywistycznych możliwa jest jednak wyłącznie w obrębie taktyki i strategii pracy uczniów/studentów zależnie od aktualnych zadań, a więc na poziomie metody. Nie można zatem rozpatrywać tej kwestii na płaszczyźnie ustaleń doktrynalnych.

⁶ Pochodzenie metody projektu precyzyjnie określił niemiecki badacz – Michael Knoll [Szymański 2000, s. 16-17].

w USA wspinała się ona rozwinęła. Jej zagorzałymi propagatorami byli amerykańscy uczeni – John Dewey, William Heard Kilpatrick i John Alford Stevenson, którzy w XIX wieku zaproponowali pracę z projektem na poziomie szkoły średniej. Odmową rolę w tym procesie odegrał W.H. Kilpatrick, który jako pierwszy zdefiniował i dokładniej scharakteryzował założenia techniki. Od tamtej pory termin *projekt* na stałe zagościł w pedagogicznej nomenklaturze.

Natomiast już w okresie międzywojennym projekt wykorzystywano na każdym etapie kształcenia nie tylko w Stanach Zjednoczonych, lecz także w Anglii, Francji, Niemczech, Polsce, a nawet Związku Radzieckim, gdzie raczej nie zdobył popularności [Krogulec-Sobowiec, 2008, s. 493; Szymański, 2000, s. 29-32]. W Europie wielkim entuzjastą owej metody był m.in. Jean Piaget, szwajcarski psycholog, filozof i pedagog [Lubina, 2005, s. 224]. W Polsce bliżej z jej zasadami zapoznano się dzięki przekładowi *Metody projektów w nauczaniu J.A. Stevensona* [1930] [Dzierzbicka, 1963, s. 303]. Pionerką tej techniki była m.in. Wanda Dzierzbicka [Dzierzbicka 1963].

Wydaje się zatem, że po ponadczterdziestoletnim okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, niszczącym wszelkie przejawy indywidualizmu i sprowadzającym wszystko do wspólnego mianownika, jesteśmy obecnie świadkami odrodzenia metody projektu na gruncie polskiego szkolnictwa⁷.

2.2. Charakterystyka techniki

2.2.1. Definicja

Prób zdefiniowania metody projektu, podobnie jak proponowanych form jej wykorzystania w praktyce⁸, było wiele. Warto jednak przyjrzeć się jednej z pierwszych definicji, przedstawionej przez W.H. Kilpatricka, ucznia J. Deweya, która jest co prawda bardzo ogólnikowa, niemniej zawiera konstytutywne cechy owej techniki. Otóż zdaniem badacza projekt to „zamierzone działanie wykonywane z całego serca w środowisku społecznym” [cyt. za: Szymański, 2000, s. 31].

Po przeanalizowaniu istniejących definicji projektu, autorską, bardziej szczegółową, zaproponował J.A. Stevenson, według którego, aby można mówić o tej metodzie, muszą zostać spełnione następujące warunki:

⁷ Zwracają na to uwagę także m.in. E. Lubina [2005, s. 230] oraz M. Krogulec-Sobowiec [2008, s. 493].

⁸ O rozmaitych rodzajach projektu wspominają m.in. M.S. Szymański [2000] oraz A. Mikina i B. Zając [2006]. M.S. Szymański analizuje trzy, roboczo nazwane, warianty tej metody: „róbmy cokolwiek”, „wykonujemy konkretne zlecenie”, a także „realizujemy wytyczne programu nauczania” [zob. Szymański 2000, s. 89-91]. A. Mikina i B. Zając prezentują z kolei różne typy techniki na podstawie sześciu kryteriów, tj.: strukturę projektu („projekty silnie ustrukturyzowane”, „projekty słabo ustrukturyzowane”), zakres materiału kształcenia („projekty przedmiotowe”, „projekty modułowe”, „projekty międzyprzedmiotowe”), podział pracy („projekty indywidualne”, „projekty zespołowe”), formy pracy uczniów („projekty jednorodne”, „projekty zróżnicowane”), cele projektów („projekty badawcze”, „projekty techniczne”, „projekty biznesowe”, „projekty-przedsięwzięcia”) oraz możliwości i sposoby realizacji („projekty zakończone typową prezentacją”; „projekty, których prezentacja przybiera formę przedstawienia efektów pracy”) [zob. Mikina, Zając, 2006, s. 48-53].

- zdobywanie nowych wiadomości odbywa się dzięki intelektualnemu wysiłkowi ucznia, który samodzielnie wysnuwa i formułuje właściwe wnioski, a nie w wyniku biernego oraz bezrefleksyjnego zapamiętywania;
- zasadniczym i priorytetowym celem przedsięwzięcia jest zmiana nastawienia jednostki, nie zaś tylko kumulowanie informacji;
- poruszane problemy nie są abstrakcyjne, lecz mają swoje realne odbicie;
- zasady teoretyczne są wprowadzane sukcesywnie, i tylko w takim stopniu, w jakim jest to konieczne [Dzierzbicka, 1963, s. 303].

Od początku akcentowano więc te kryteria, które leżą również i dzisiaj u podstaw metody projektu, a mianowicie:

- zespołowość,
- planowość,
- pełne zaangażowanie uczestników,
- praktyczny wymiar przedsięwzięcia.

Te cztery fundamentalne zasady pojawiają się właściwie we wszystkich, mniej lub bardziej szczegółowych, definicjach metod projektu, również w dwóch, przytoczonych poniżej.

Według ustępu 2 paragrafu 21a Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 sierpnia 2010 r., zmieniającego rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych „projekt edukacyjny jest zespołowym, planowym działaniem uczniów, mającym na celu rozwiązanie konkretnego problemu, z zastosowaniem różnorodnych metod” [DzU nr 156, poz. 1046].

Natomiast zdaniem Mirosława S. Szymańskiego projekt jest „metodą kształcenia sprowadzającą się do tego, że zespół osób uczących się samodzielnie inicjuje, planuje i wykonuje pewne przedsięwzięcie oraz ocenia jego wykonanie [...]. Najlepiej, jeżeli źródłem projektu jest świat życia codziennego, a nie abstrakcyjna nauka. Punktem wyjścia jest jakaś sytuacja problemowa, zamierzenie, podjęcie jakiegось inicjatywy, wytyczenie celu, punktem dojścia zaś – szeroko rozumiany projekt” [Szymański, 2000, s. 61].

2.2.2. Cechy

Metodę projektu, według M.S. Szymańskiego, powinny charakteryzować następujące właściwości:

- „progresywistyczna rola nauczyciela”,
- „podmiotowość uczącego się”,
- „całościowość”,
- „odejście od tradycyjnego oceniania” [zob. Szymański, 2000, s. 63-70].

Projekt zakłada wielokierunkowe zaangażowanie, i to w głównej mierze ów determinant decyduje o powodzeniu tego przedsięwzięcia. Jak podkreśla Ewa Lubina: „projekt, jego planowanie i realizacja wymagają aktywności wykonawcy i to aktywności złożonej. Polega ona na podejmowaniu licznych form działania: tak intelektualnego, jak i organizacyjnego, a także czysto fizycznego (w zależności od uzgodnionych wcześniej warunków zadania)” [Lubina, 2005, s. 225].

Warto też zwrócić uwagę na relację uczeń – nauczyciel. Prowadzący zajęcia jest tu osobą, która przede wszystkim pomaga swoim podopiecznym odkrywać wiedzę i dyskretnie czuwa nad prawidłowym przebiegiem procesu kształcenia, a nie tą, która od

początku do samego końca autorytatywnie kontroluje cały przebieg pasywnego przyswajania wiedzy. Idealnie myśl tę oddają słowa Marii Krogulec-Sobowiec: „**nauczyciel pracujący metodą projektów nawiązuje nowy rodzaj relacji z uczniem, przechodząc od roli «solisty» do roli «akompaniatora»**, staje się nie tyle szafarzem wiadomości, ile przewodnikiem ucznia w jego poszukiwaniu, organizowaniu i posługiwaniu się wiedzą” [Krogulec-Sobowiec, 2008, s. 494; wytluszczenie autorki]⁹. Stąd nieoceniony walor projektu stanowi to, że obie strony uczą się od siebie nawzajem. Nadto własna eksploatacja, bez względu na to, czy zostaje przeprowadzona w pojedynkę, czy też w zespole, może sprawić początkującemu badaczowi ogromną satysfakcję i motywować do dalszych poszukiwań¹⁰.

Oczywiście, aby praca z metodą projektu powiodła się, należy uwzględnić zarówno jej mocne, jak i słabe strony [zob. Lubina, 2005, s. 228].

2.2.3. Struktura

Technika projektu, jako skrupulatnie planowany, długofalowy proces, posiada względnie stałą strukturę. Zgodnie z ustępem 4. paragrafu 21a cytowanego rozporządzenia „Projekt edukacyjny jest realizowany przez zespół uczniów pod opieką nauczyciela i obejmuje następujące działania:

- 1) wybranie tematu projektu edukacyjnego;
- 2) określenie celów projektu edukacyjnego i zaplanowanie etapów jego realizacji;
- 3) wykonanie zaplanowanych działań;
- 4) publiczne przedstawienie rezultatów projektu edukacyjnego” [DzU nr 156, poz. 1046].

Ów ramowy plan może być, w zależności od potrzeb, modyfikowany i/lub rozbudowywany. M. Krogulec-Sobowiec, za Wolfgangiem Emerem i Klaussem-Dieterem Lenzenem, przywołuje siedem faz metody projektu:

- „zainicjowanie”,
- „działania wstępne”,
- „planowanie”,
- „wykonanie”,
- „prezentację”,
- „ewaluację”,
- „kontynuację” [zob. Krogulec-Sobowiec, 2008, s. 494].

Natomiast E. Lubina, opisując wykorzystanie metody w szkole wyższej, wyróżnia cztery etapy, a więc:

- „formułowanie tematu”,
- „pracę w grupie”,
- „prezentację”,
- „dokumentację projektu” [zob. Lubina, 2005, s. 227].

⁹ Według E. Lubiny stopień zaangażowania nauczyciela powinien zależeć od przyjętych priorytetów projektu. Jeśli jego prymarnym celem jest nauka pracy w zespole, udział nauczyciela może być mniejszy. Jeżeli zaś zadanie zmierza do opracowania danego problemu badawczego, wówczas wkład pracy pedagoga może być większy [Lubina, 2008, s. 229].

¹⁰ Fakt ten akcentuje również M. Krogulec-Sobowiec [zob. teźże 2008, s. 506].

2.2.4. Kształcone umiejętności

Agnieszka Mikina i Bożena Zając przytaczają dziewięć umiejętności, w jakie zostaje wyposażona jednostka, zaangażowana w pracę z projektem:

- „komunikowanie się”,
- „negocjowanie”,
- „twórcze myślenie”,
- „praca w zespole”,
- „rozwiązywanie problemów”,
- „korzystanie z informacji”,
- „podejmowanie decyzji”,
- „radzenie sobie w sytuacjach nowych i nietypowych”,
- „prezentowanie własnej pracy i obrona własnego zdania” [zob. Mikina, Zając, 2006, s. 17-19].

Projekty mogą być wykonywane samodzielnie bądź w grupach. Czynniki te wpływają na rodzaj nabywanych kompetencji, które to dzielą się na „przedmiotowe” („zawodowe”) i „ponadprzedmiotowe” („ponadzawodowe”) [Krogulec-Sobowiec, 2008, s. 495].

Według M. Krogulec-Sobowiec bez względu na warunki, w jakich przebiega ów proces, technika projektu uczy:

- „formułowania problemów oraz celów (projektu),
- korzystania z różnych źródeł informacji,
- klasyfikowania informacji pod kątem założonych w projekcie celów,
- analizowania informacji,
- rozwiązywania problemów w sposób twórczy,
- integrowania wiedzy z różnych przedmiotów,
- prezentowania zebranych materiałów w różnych formach,
- formułowania i wyrażania swoich opinii,
- nabywania odpowiedzialności za wykonanie własnej pracy,
- planowania własnych działań,
- organizowania własnej pracy zgodnie z podpisanym kontraktem,
- samooceny własnej pracy” [Krogulec-Sobowiec 2008: 495].

W przypadku projektu realizowanego w grupie owa metoda kształci też w zakresie:

- „formułowania zasad pracy w grupie,
- nabywania odpowiedzialności za wykonanie pracy zespołu,
- organizowania pracy w zespole zgodnie z podpisanym kontraktem,
- słuchania opinii innych osób,
- podejmowania decyzji grupowych,
- poszukiwania kompromisu,
- dyskusowania,
- rozwiązywania konfliktów,
- podejmowania różnych ról w pracy grupy oraz dokonywania oceny pracy grupowej” [Krogulec-Sobowiec, 2008, s. 495; por. także Lubina, 2005, s. 224-225, 227].

Jednakże ta technika jest niebywale istotna jeszcze z innego powodu. Otóż zdolności, jakie dzięki pracy z projektem kształci jednostka, pozwalają na lepsze funkcjonowanie we współczesnym, postmodernistycznym świecie. Miejsce, pozycję i rolę człowieka w globalnym społeczeństwie informacyjnym określają bowiem cechy, które pozwalają na szeroko rozumianą oraz interpretowaną mobilność, a są to: niezależność,

kreatywność, interdyscyplinarna wiedza oraz umiejętność pracy w zespole [por. Lubina, 2005, s. 224, 227, 230].

3. Metoda SYSTEM – ANKIETA – TEKST (S – A – T)

3.1. Założenia językoznawstwa kognitywno-kulturowego

Geneza i rozwój lingwistyki kulturowej stanowią konsekwencję swoistych przemian w sposobie postrzegania języka, jego pozycji, roli oraz funkcji, a także metod badania, opisu czy wreszcie samej interpretacji faktów językowych.

Strukturalizm, panujący niepodzielnie i nieprzerwanie od 1916 r.¹¹ przez kolejnych kilkadziesiąt lat, zapewnił co prawda językoznawstwu stałe miejsce w nauce, lecz spowodował jednocześnie, że język traktowano jako zamknięty, hermetyczny system, co uniemożliwiało jego analizę z uwzględnieniem jakichkolwiek kontekstów.

Przełom nastąpił w drugiej połowie lat 60. XX wieku, kiedy to, pod wpływem znacznych ograniczeń gramatyki strukturalnej, rozpoczęto badanie języka także w różnorodnych uwikłaniach i zależnościach – psychologicznych (psycholingwistyka), socjologicznych (socjolingwistyka), sytuacyjnych (pragmalingwistyka) czy w końcu kulturowych (etnolingwistyka, lingwistyka kulturowa¹²). Nie bez znaczenia był tutaj również rozwój kognitywizmu, integrującego wiele społeczno-humanistycznych dyscyplin naukowych i traktującego język jako z jednej strony swoisty magazyn, archiwum kultury, z drugiej zaś – narzędzie interpretacji świata.

W związku z tym nierozzerwalne związki pomiędzy językiem a kulturą można ujmować z dwóch perspektyw. Po pierwsze, język niczym zwierciadło stanowi odbicie kultury i mentalności danej społeczności. Po drugie, ów element determinuje nasze poznanie, gdyż otoczenie widzimy jedynie w taki sposób, w jaki pozwala nam na to własny kod. Stąd należy pamiętać, że wraz z nabywaniem kompetencji językowych oraz komunikacyjnych, bezwiednie przyjmujemy, utrwalony w języku, sposób kategoryzowania rzeczywistości, wartościowania jej składników, a także istniejące stereotypy.

Można wobec tego zadać pytanie, czy obiektywne poznanie i opis świata są w ogóle możliwe. Według zwolenników tzw. *hipotezy Sapira-Whorfa*, zwanej również *zasadą relatywizmu językowego* [zob. np. Sapir, 1978; Whorf, 1982], jesteśmy w pewnym stopniu więźniami własnego języka¹³. Nie powinien dziwić więc fakt, że mottem relatywistów stały się słowa Ludwiga Wittgensteina: „Granice mojego języka są granicami mojego świata”.

W Polsce badania w nurcie językoznawstwa kulturowego prowadzone są aktualnie w wielu instytucjach naukowych. Zapoczątkowane zostały jednak na Uniwersytecie Wrocławskim oraz Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

¹¹ Za początek strukturalizmu przyjmuje się opublikowanie *Kursu językoznawstwa ogólnego* Ferdynanda de Saussure'a.

¹² Zakres znaczeniowy pojęć *etnolingwistyka*, *lingwistyka kulturowa*, *lingwistyka antropologiczna*, a także zależności między nimi wyjaśnia m.in. Jerzy Bartmiński [zob. np. tegoż, 2008, s. 15-33].

¹³ Anna Wierzbicka, w odróżnieniu od relatywistów, akcentuje istnienie elementów uniwersalnych, które istnieją w każdym języku świata i posiadają ten sam zakres semantyczny [zob. np. Wierzbicka, 2006].

W ośrodku wrocławskim jednym z najważniejszych przedstawicieli tego kierunku był Janusz Anusiewicz [zob. np. Anusiewicz, 1994]. Twórcą lubelskiej szkoły etnolingwistycznej jest natomiast Jerzy Bartmiński [zob. m.in. Bartmiński, 2009f; 2009h, s. 40-50; 2009p]. Współtworzą ją uczeni opracowujący *Słownik stereotypów i symboli ludowych* [zob. Bartmiński, 2009n, s. 125-129; 2009r, s. 112-124].

Jednym z wielu świadectw rozwoju tej subdyscypliny w lingwistyce są np. cykliczne konwersatoria „Język a Kultura”, pod patronatem Uniwersytetu Wrocławskiego, oraz publikacje, będące pokłosiem tych spotkań¹⁴. Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie z kolei, poza pokonferencyjnymi wydawnictwami z tzw. „czerwonej serii”, nieprzerwanie wydaje rocznik „Etnolingwistyka. Problemy języka i kultury”.

Wpływ na dokonania polskich badaczy z kręgu lingwistyki kulturowej wywarły bez wątpienia m.in. osiągnięcia amerykańskiej lingwistyki antropologicznej [Franz Boas, Edward Sapir, Benjamin Lee Whorf], a także rosyjskiej etnolingwistyki [Nikita i Swietłana Tołstojowie, Wiaczesław W. Iwanow, Władimir N. Toporow].

Kluczowymi pojęciami są tu bezspornie *językowy obraz świata* (JOS) [zob. np. Bartmiński, 2009j, s. 11-21] oraz *stereotyp* [zob. np.: Bartmiński, 2009a, s. 106-111; 2009o, s. 53-71; Bartmiński, Panasiuk, 2009, s. 85-105]. Definicji językowego obrazu świata i sposobów jego interpretacji jest wiele. Zdaniem J. Bartmińskiego JOS należy rozumieć jako „zawartą w języku, różnie zwerbalizowaną interpretację rzeczywistości dającą się ująć w postaci zespołu sądów o świecie. Mogą to być sądy »utrwalone«, czyli mające oparcie w samej materii języka, a więc w gramatyce, słownictwie, w kliszowanych tekstach (np. przysłowia), ale także sądy presuponowane, tj. implikowane przez formy językowe, utrwalone na poziomie społecznej wiedzy, przekonañ, mitów i rytuałów” [Bartmiński 2009j, s. 12; cudzysłów autora]. Ponadto „JOS jest potoczną i n t e r p r e t a c j ą rzeczywistości z punktu widzenia przeciętnego użytkownika języka, oddaje jego mentalność, odpowiada jego punktowi widzenia i jego potrzebom” [Bartmiński 2009j, s. 14; rozstrzeżenie autora].

Niejednoznacznie definiowany jest także stereotyp. Jerzy Bartmiński oraz Jolanta Panasiuk przywołują tradycyjne, Lippmannowskie rozumienie tego terminu [1922], zgodnie z którym pojmuje się go jako „schematyczny i jednostronny »obraz w głowie ludzkiej« jakiegoś zjawiska, człowieka, rzeczy – i zarazem opinię o nim przyswojoną z otoczenia jeszcze przed poznaniem samego obiektu” [Bartmiński, Panasiuk, 2009, s. 85-86; cudzysłów autorów].

Badania lingwistów kulturowych koncentrują się w znacznej mierze na odtworzeniu poszczególnych fragmentów językowego obrazu świata danej zbiorowości.

3.2. Projekt S – A – T jako przykład metody etnolingwistycznej

O tym, że praca z projektem może doskonale sprawdzić się także na zajęciach z lingwistyki kulturowej (etnolingwistyki), świadczy metoda SYSTEM – ANKIETA – TEKST (S – A – T). Autorem tej koncepcji, dążącej do jak najwierniejszego zrekonstruowania językowego obrazu świata, jest wspomniany już kilkakrotnie Jerzy Bartmiński [zob. np. Bartmiński 2009j, s. 151-166; Bartmiński, Lappo, Majer-Baranowska, 2009, s. 262-298].

W pierwszej fazie projektu odbywa się gromadzenie danych systemowych na podstawie wszelkich opracowań leksykograficznych. Przedmiotem zainteresowania

¹⁴ Kilkanaście tomów [1-16]) dostępnych jest w formie zdigitalizowanej [zob. <http://www.lingwistyka.uni.wroc.pl/jk/> – dostęp: 18.06.2012 r.

badacza jest tu zarówno leksyka oraz frazeologia, jak i gramatyka [zob. np. Bartmiński 2009c, s. 35-41].

Na kolejnym etapie badań informacje uzyskuje się drogą ankietową. Pytania i polecenia zawarte w kwestionariuszu powinny obejmować:

- definicję;
- cechy „typowe” i „prawdziwe”;
- skojarzenia;
- tzw. BUT TEST, który można ująć w formułę: „X jest Y, ale posiada cechę Z”;
- charakterystyczne przedmioty;
- łączliwość leksykalną [zob. Bartmiński 2009l, s. 156-160].

Lubelska ankieta studencka, opracowana w ramach seminarium magisterskiego, prowadzonego przez J. Bartmińskiego [1990 r.], zawiera dziesięć poleceń:

1. „Podaj znaczenia słowa *Rosjanin*;
2. Podaj słowa, których używasz zamiast słowa *Rosjanin*;
3. Podaj cechy, które według Ciebie najlepiej charakteryzują typowego (jaki jest) Rosjanina;
4. Podaj cechy, które według Ciebie najlepiej charakteryzują wzorowego (jaki powinien być) Rosjanina;
5. Wymień przedmioty charakterystyczne dla Rosjanina;
6. Uzupełnij zdanie: *X jest Rosjaninem, ale...*;
7. Dopisz nasuwający Ci się rzeczownik do przymiotnika *rosyjski...*, *rosyjska...*, *rosyjskie...*;
8. Dopisz czasownik do wyrażień: *jak Rosjanin*, *po rosyjsku* i objaśnij znaczenia całych zwrotów;
9. Podaj znane Ci przysłowia o Rosjaninie;
10. Zapisz znane Ci anegdoty o Rosjaninie” [Bartmiński, Lappo, Majer-Baranowska, 2009, s. 298]¹⁵.

Ankieta może mieć również charakter zamknięty¹⁶. Swoje zastosowanie znajduje wówczas, doskonale znany na gruncie psychologii i socjologii, tzw. *dyferencjał semantyczny* Charlesa E. Osgooda [zob. m.in.: Bartmiński, 2009d, s. 231-241; Bartmiński, 2009g, s. 72-84; Bartmiński, 2009m, s. 304-314; Bartmiński, Lappo, Majer-Baranowska, 2009, s. 274-276].

W obrębie analizy tekstowej, czyli trzeciej fazy eksploracji, brane są pod uwagę m.in.: teksty kliszowane (np.: przysłowia, dowcipy, anegdoty), utwory literackie, teksty publicystyczne, kazania czy też pieśni [zob. m.in. Bartmiński 2009l, s. 160-162].

3.3. Metoda S – A – T w praktyce

3.3.1. Formy realizacji

Osobą, dzięki której metodę SYSTEM – ANKIETA – TEKST poznali również zacy z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, jest prof. dr hab. Zofia

¹⁵ Analogiczną ankietę skonstruowano w celu zbadania stereotypu Niemca [por. Bartmiński, 2009e, s. 261].

¹⁶ W praktyce ankieta może zawierać zarówno pytania otwarte, jak i zamknięte.

Sawaniewska-Mochowa, kierownik Zakładu Językoznawstwa Historycznego i Kulturowego Instytutu Filologii Polskiej UKW. Uczona musiała zmierzyć się z niełatwym zadaniem poprowadzenia przedmiotów językoznawczych na studiach niefilologicznych – dziennikarstwie i komunikacji społecznej oraz kulturoznawstwie. Z założenia zaproponowana metodologia miała sprostać możliwościom, potrzebom, a także zainteresowaniom studentów tych kierunków, dla których odbiór *stricte* lingwistycznych tekstów naukowych stanowił nie lada wyzwanie.

Po raz pierwszy realizację projektu S – A – T przeprowadzono w ramach zajęć z etnolingwistyki na kierunku dziennikarstwo i komunikacja społeczna (studia pierwszego stopnia, stacjonarne i niestacjonarne) w roku akademickim 2008/2009. Natomiast od roku akademickiego 2010/2011 za pomocą tej metody pracują również studenci kulturoznawstwa (studia pierwszego stopnia, stacjonarne) na konwersatorium z językoznawstwa kulturowego.

Ponadto, na seminarium dyplomowym (filologia polska, dziennikarstwo i komunikacja społeczna), prowadzonym przez prof. Z. Sawaniewską-Mochową, powstają prace licencjackie zgodne z metodologią SYSTEM – ANKIETA – TEKST¹⁷.

3.3.2. Cele metody

Niewątpliwie metoda S – A – T, podobnie jak inne techniki projektowe, dąży do (u)kształtowania umiejętności, które zostały przywołane tu wcześniej w związku z ogólną charakterystyką projektu [zob. p. 2.2.4.].

Szczegółowe cele metody SYSTEM – ANKIETA – TEKST można podzielić zgodnie z trzema tradycyjnymi poziomami – wiedzy, umiejętności oraz kompetencji personalnych i społecznych.

Projekt w obrębie wiedzy zmierza do zapoznania studentów z pojęciami budującymi instrumentarium językoznawstwa kognitywno-kulturowego. Omówione zostają takie zagadnienia, jak: *językowy obraz świata* [zob. p. 3.1], *stereotyp* [zob. p. 3.1], *punkt widzenia* [zob. m.in. Bartmiński, 2009], s. 76-88; Bartmiński, Niebrzegowska-Bartmińska, 2009, s. 106-130], *perspektywa* [zob. m.in. Bartmiński, 2009], s. 76-88), *profilowanie* [zob. np. Bartmiński, 2009k, s. 89-97; Bartmiński, Niebrzegowska, 2009, s. 98-105], *konceptualizacja, wartościowanie* [zob. m.in. Bartmiński, 2009i, s. 131-148], *definicja kognitywna* [zob. np. Bartmiński, 2009b, s. 42-51]. Uczestnicy przedsięwzięcia zdobywają wiedzę, że w celu rzetelnej charakterystyki językowo-kulturowego wizerunku danego elementu rzeczywistości, poza danymi ankietowymi, należy uwzględnić każdy poziom systemu językowego: fonetyczno-fonologiczny, morfologiczny (fleksyjny, słowotwórczy), składniowy oraz leksykalno-semantyczny, ważna jest również warstwa tekstowa.

W zakresie umiejętności, osoby zaangażowane w projekt uczą się, w jaki sposób gromadzić, analizować oraz interpretować informacje, pochodzące z różnych źródeł (słownikowych, ankietowych, tekstowych), a także jak dokonać ich ewaluacji. Dlatego

¹⁷ Warto wymienić w tym miejscu chociażby kilka najlepszych rozpraw, a mianowicie: *Stereotyp górala w języku i kulturze* Agnieszki Zimmermann [2010, filologia polska, studia stacjonarne, praca nominowana przez komisję egzaminacyjną do wyróżnienia Dziekana Wydziału Humanistycznego UKW]. *Stereotyp zakonniczy w języku i kulturze* Anny Słomińskiej [2011, dziennikarstwo i komunikacja społeczna, studia stacjonarne] czy też *Językowo-kulturowy obraz chłopca i wsi w polszczyźnie* Agnieszki Wiśniewskiej [2010, dziennikarstwo i komunikacja społeczna, studia niestacjonarne].

tak istotna jest umiejętność prawidłowego konstruowania kwestionariusza (zarówno zamkniętego, jak i otwartego) na potrzeby badania konceptualizacji różnych pojęć oraz krytycznej analizy uzyskanego w ten sposób materiału. Ponadto na podstawie zebranych wiadomości studenci są przygotowani do samodzielnego wysnuwania wniosków i formułowania pewnych uogólnień. Kształtowanie wszystkich tych kompetencji zmierza do tego, by potrafili oni odtworzyć obraz określonego wycinka rzeczywistości na podstawie danych systemowych, ankietowych oraz tekstowych, a także przedstawić go w przystępnej i atrakcyjnej formie na forum grupy, przy wykorzystaniu środków multimedialnych.

Dzięki metodzie SYSTEM – ANKIETA – TEKST studenci nabywają umiejętności, radzenia sobie w sytuacji stresowej. Nadto ćwiczą zdolności oratorskie oraz erystyczne. Uczą się wobec tego zarówno pięknego przemawiania, jak i skutecznego argumentowania, kulturalnego i rzeczowego dyskusowania, a także aktywnego słuchania drugiej osoby.

Biorąc pod uwagę czasowy limit prezentacji wyników badań, technika projektu kładzie również nacisk na odpowiedni dobór i selekcję informacji oraz efektywne planowanie i organizowanie przekazywanych treści.

Niebywale istotny jest rozwój kompetencji personalnych i społecznych. Praca w zespole badawczym daje szansę na odgrywanie w nim różnych ról, a także nawiązywanie bezpośrednich kontaktów z przedstawicielami wielu grup społecznych w celu wypełnienia ankiety. W ten sposób kształtuje się postawę otwartą na szeroko pojętą inność.

Studenci, po tak zrealizowanym kursie przedmiotu, powinni zdawać sobie sprawę z wagi języka ojczystego, stanowiącego odzwierciedlenie kultury i mentalności danego narodu oraz narzędzie interpretowania rzeczywistości.

3.3.3. Cel, tematyka i przedmiot badań

Zasadniczym i priorytetowym celem badań jest opis językowo-kulturowego wizerunku danego elementu rzeczywistości, a więc rekonstrukcja jego potocznego, stereotypowego wyobrażenia, jakie utrwaliło się w mentalności członków konkretnej społeczności. W związku z tym przedmiotem eksploracji mogą stać się obiekty materialne (człowiek, zwierzę, roślina, rzecz), abstrakcyjne (cecha, czynność, pojęcie, uczucie etc.), realne oraz mistyczne (np. anioł, Bóg) i fantastyczne (np. elf, wróżka), a także elementy przyrody ożywionej i nieożywionej.

Prowadzący zajęcia wytycza pewien zakres problemowy, aczkolwiek mile widziane są również autorskie propozycje studentów. Najczęściej przedmiot badań stanowią przedstawiciele różnych grup narodowościowych (np.: Amerykanin, Szwed, Włoch), etnicznych (np. Rom, Tatar), regionalnych (np. Kaszub(a), Ślązak), wyznaniowych (np.: buddysta, jehowita, muzułmanin), zawodowych (np.: lekarz, nauczyciel, policjant), ideologicznych (np.: faszysta, feministka, komunista), mniejszości seksualnych (np.: gej, lesbijka, transseksualista) oraz mieszkańcy miast (np. poznanianin, warszawianin), członkowie subkultur (np.: hiphopowiec, rastafarianin, skinhead) i reprezentanci innych zbiorowości społecznych (np.: bezrobotny, singiel, więzień).

3.3.4. Wprowadzenie do pracy z projektem

Przygotowanie studentów do realizacji projektu S – A – T składa się z dwóch zasadniczych etapów. Pierwszy polega na zarysowaniu tła. Zostają wobec tego scharakteryzowane tutaj zagadnienia teoretyczne, określające miejsce lingwistyki kulturowej we współczesnym językoznawstwie i humanistyce, a także wyjaśniające główne założenia tego kierunku (źródła, przedstawiciele, geneza oraz dzieje językoznawstwa kulturowego w Polsce i na świecie; związki między językiem a kulturą; hipoteza Sapira-Whorfa; relatywizm a uniwersalizm językowy; kluczowe pojęcia: *językowy obraz świata, stereotyp, punkt widzenia, perspektywa, profilowanie, konceptualizacja, wartościowanie, definicja fasetowa*) [zob. p. 3.1].

Drugi z kolei blok zajęć teoretycznych pozwala uczestnikom projektu na bliższe zapoznanie się z samą metodą. Bardzo szczegółowo omawiany jest zatem każdy jej etap – systemowy, ankietyowy oraz tekstowy – a także jasno zostaje określona forma przedstawienia wyników badań. Następnie studenci wybierają temat z listy przygotowanej przez wykładowcę, ustalającego harmonogram wystąpień, bądź zgłaszają swój własny, który bezwarunkowo musi uzyskać jego aprobatę [zob. p. 3.3.3]. Należy dodać, że prowadzący powinien zaprezentować wybór literatury, dotyczący konkretnych tematów, oraz listę słowników. Badania przeprowadzane są samodzielnie lub w dwuosobowej grupie. Czas na przygotowanie projektu to minimum sześć tygodni. W trakcie przygotowań studenci winni mieć możliwość konsultacji z nauczycielem prowadzącym.

3.3.5. Prezentacja wyników badań i ich ocena

Prezentacja efektów eksploracji na forum grupy odgrywa w całym przedsięwzięciu niebagatelną rolę – i to z wielu powodów. Efekty należy przedstawić w formie multimedialnej, wykorzystując np. program Microsoft PowerPoint. Odbiór z całą pewnością ułatwi i uatrakcyjni zilustrowanie wyników badań za pomocą tabel, diagramów i wykresów, co jest szczególnie pomocne podczas demonstrowania danych ankietowych. Trzeba pamiętać jednak, że prezentacja ma tylko wpomóc przekazywane informacje. Najważniejszy jest werbalny przekaz, a zatem komentarze, spostrzeżenia, uwagi i wnioski autorów projektu. Ważne jest także ograniczenie czasowe – wystąpienie nie powinno trwać dłużej niż 45 minut.

Po zakończonej prezentacji prowadzący rozpoczyna dyskusję. Grupa może zadawać prelegentom pytania i dzielić się swoimi przemyśleniami. Następnie nauczyciel dokonuje oceny, komentując przy tym każdą część wystąpienia oraz zwracając uwagę zarówno na słabe, jak i mocne strony wykonanego zadania. Ponadto jego pytania powinny dotyczyć m.in. motywacji wyboru tematu; warunków, w jakich przeprowadzano eksplorację; osobistych odczuć uczestników; ewentualnych problemów czy też wkładu i podziału pracy, jeżeli projekt przygotowywany był w zespole.

Na ostatnim, podsumowującym spotkaniu, wykładowca prosi także, by studenci dokonali ewaluacji tej metody – wskazali, co, według nich, jest w niej cennego, a co, ich zdaniem, należałoby poprawić. Jednak trzeba tu wyraźnie zaakcentować, że ocenie nie podlega wyłącznie sam projekt. Na ostateczną notę wpływa również forma zaprezentowania rezultatów badań. Wobec tego ocenie podlega też umiejętność wypowiadania się i przekazywania informacji na forum.

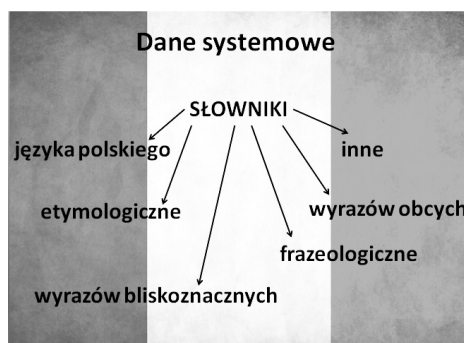
3.3.6. Analiza projektu studenckiego

Doskonałą ilustracją metody SYSTEM – ANKIETA – TEKST jest projekt zatytułowany *Francuz od kuchni, czyli językowo-kulturowy obraz Francuza (na podstawie portalu społecznościowego Facebook)* autorstwa Marty J. Cieślickiej oraz Magdaleny M. Jaroń, studentek Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy [Cieślicka, Jaroń, 2011]¹⁸. Praca powstała w ramach konwersatorium z językoznawstwa kulturowego, które poprowadziłem na pierwszym roku kulturoznawstwa (studia pierwszego stopnia, stacjonarne) w semestrze zimowym roku akademickiego 2011/2012¹⁹.

Projekt, zgodnie z założeniami metodologii S – A – T, winien składać się z trzech części, tj. systemowej, ankietowej oraz tekstowej. Właśnie w takim porządku należy przedstawić wyniki przeprowadzonej eksploracji.

- **Dane systemowe (S)**

Gromadzenie danych systemowych odbywa się na podstawie wszelkich dostępnych opracowań leksykograficznych. Uwzględnia się tu dwie zasady porządkujące. Otóż źródła słownikowe ułożone są, w pierwszej kolejności, tematycznie, następnie zaś, w obrębie każdej grupy, układ wyznacza kryterium chronologiczne.

SŁOWNIKI JĘZYKA POLSKIEGO	
Słownik:	Linde S. B., <i>Słownik języka polskiego</i> , t. 1, Lwów 1854.
Francuz/ francuz	* z Francji rodowity
derywaty	francuzieć, Francuzka, francuszczyzna, francuzka, francya (=Cesarstwo Francuskie), franca (= ospa francuska), francowacieć , francowaty

Słownik języka polskiego, pod red. J. Karłowicza, A. Kryńskiego, W. Niesieckiego, t. 1, Warszawa 1900.	
Francuz/ francuz	*nauzcyciel, gubernier z Francji *właściciel restauracji na sposób francuski *firycy, dandys, elegant *(żart.) wieprz, prosię *człowiek chory na przymiot *kamień młyński zagraniczny *bulka zwyczajna, ordynarna *język francuski *owad prostoskrzydły biegający
derywaty	francuzieć, francuzieć, francuzienie, Francuzisko, Francuzka, francuzofliwto , francuzoman , francuzomanja , francuzożery

SŁOWNIKI JĘZYKA POLSKIEGO	
Słownik:	<i>Słownik języka polskiego</i> , pod red. W. Doroszewskiego, t. 2, Warszawa 1960.
Francuz/ francuz	* mieszkaniec Francji narodowości francuskiej * inaczej prusak: biłta germanica , mały żółtawy owad z rzędu prostoskrzydłych, gniazdzący się w brudnych mieszkaniach * nauczyciel języka francuskiego * klucz francuski * wino francuskie
derywaty	francuski (obcas, klucz) , francuskie (kluski), francuska (walka, choroba), Francuzica, francuzieć, francuzieć, Francusk

Słownik języka polskiego, tzw. Słownik wileński, Wilno 1962.	
Francuz/ francuz	* męczyzna rodem z Francji
derywaty	francuszczyzna, francuzieć, francuski/francuski

SŁOWNIKI JĘZYKA POLSKIEGO	
Słownik:	<i>Mały słownik języka polskiego</i> , pod red. H. Audeńskiej, S. Skorupki, Warszawa 1968.
Francuz/ francuz	* brak definicji
derywaty	francuski (klucz, język), francuskie (ciasto , kluski), po francusku, z francuska, francuszczyzna

Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny, pod red. H. Zgółkowej, t. 12, Poznań 1977.	
Francuz/ francuz	* obywatel, mieszkaniec Francji: (...) Francuzi wciąż uchodzą za najbardziej eleganckich i wytwornych ludzi * owad o regulowanej odległości szcęk, który służy do odkracania i dokracania śrub/nakrętek
derywaty	francuski, francuskojęzyczny, francuszczyzna, francuzieć, Francuzka

¹⁸ Zachowana tu została oryginalna postać tej prezentacji, bez wprowadzania jakichkolwiek poprawek.
¹⁹ To jedna z wielu bardzo dobrych prac, jakie powstały na moich zajęciach. Pozostaje mieć nadzieję, że przynajmniej część z nich zostanie w przyszłości upubliczniona.

SŁOWNIKI JĘZYKA POLSKIEGO

Słownik:	Słownik języka polskiego, pod red. M. Szymczaka, t. 1, Warszawa 1978.	Słownik współczesnego języka polskiego, pod red. B. Dunaj, Warszawa 1996.
Francuz/ francuz	* brak definicji	* brak definicji
derywaty	francuski (klucz, pieśak, język), francuskie (klutki, ciasto), francuska (walka, choroba), po francusku, z francuska, francuskojęzyczny, francuskość (zeszółceni francuskich), francuszczyzna	francuski (język, lektorat), francuskojęzyczny, francuszczyzna, francuskie, ofrancuzić

SŁOWNIKI JĘZYKA POLSKIEGO

Słownik:	Ilustrowany słownik języka polskiego, pod red. E. Sobol, Warszawa 1999.	Inny słownik języka polskiego, pod red. S. Bańki, Warszawa 2000.
Francuz/ francuz	* brak definicji	* osoba pochodząca z Francji * owad spokrewniony z karaluchem * klucz, narzędzie
derywaty	francuski (język, lekcja), po francusku, francuszczyzna, z francuska,	francuski (ogród, park), francuska (miłość), francuskojęzyczny, francuszczyzna,

SŁOWNIKI JĘZYKA POLSKIEGO

Słownik:	Uniwersalny słownik języka polskiego, pod red. S. Dubisa, Warszawa 2008.	Nowy słownik języka polskiego, pod red. E. Sobol, Warszawa 2003.
Francuz/ francuz	* człowiek narodowości francuskiej, mieszkaniec Francji, obywatel tego państwa * klucz, narzędzie	* brak definicji
derywaty	francuski, po francusku, z francuska, francuskojęzyczny, francuskość, francuszczyzna, francuzić, Francuzka	francuski (klucz, język), francuskie (ciasto), po francusku, z francuska, francuszczyzna

SŁOWNIKI ETYMOLOGICZNE

Słownik:	Słownik synonimów, pod red. A. Dąbrowski, E. Geller, R. Turczyńska, Warszawa 1993.	Słownik synonimów polskich, pod red. Z. Kurzowej, Warszawa 1998; Słownik etymologiczny języka polskiego, pod red. W. Borysa, Kraków 2005.
Francuz/ francuz	* brak hasła i derywatów	* brak hasła i derywatów
Słownik:	Nazwy miejscowe Polski, pod red. K. Rymuta, t. 3, Kraków 1999.	Rymut K., Nazwiska Polaków. Słownik historyczno-etymologiczny, t. 1, Kraków 1999.
Francuz/ francuz	* brak hasła	* nazwisko to poświadczane już w 1447 roku, pochodzi od „Francuz” – mieszkańiec Francji
derywaty	Francuzi – kolonia, dawniej wieś, województwo siedleckie, gmina Kotuń, 15 km na południowy-wschód od Kaluszyńska; nazwa pochodzi od „Francuz” – nazwa narodowości lub od nazwiska „Francuz”	brak

SŁOWNIKI WYRAZÓW OBCYCH

Słownik:	Słownik wyrazów obcych PWN, pod red. E. Sobol, Warszawa 1971; Słownik wyrazów obcych PWN, pod red. E. Sobol, Warszawa 2002.	Kopaliński W., Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych, Warszawa 2000.
Francuz/ francuz	* brak hasła	* brak hasła
derywaty	brak	brak

SŁOWNIKI FRAZEOLICZNE/CYTATÓW/PRZYSŁÓW

Nowa księga przysłów i wyrażeń przysłowiowych polskich, pod red. J. Krzyżanowskiego, Warszawa 1969.	Skorupka S., Słownik frazeologizmów języka polskiego, t. A-P, Warszawa 1985.
[brak hasła „FRANCUZ”]	[brak hasła „FRANCUZ”]
Broda jak u francuskiego sapersa.	ciasto francuskie
Co Francuz wymyślił, Niemiec zrobi, Polak kupi.	klucz francuski
Francuska pocztą: co krzak, to nowy kij.	klutki francuski
Francuszczyzna krowy hiszpańskiej.	moda francuska
Gdy Francja ma katar, cała Europa kicha.	francuski obcas
Pamięta pierwsze Francuzi (tzn. dawne czasy).	francuski piesek
Ustrojony jak Francuz.	francuskie wino
	francuska choroba

SŁOWNIKI FRAZEOLICZNE/CYTATÓW/PRZYSŁÓW

Świrko S., Na wszystko jest przysłowie, Poznań 1985.	Masłowska D., Masłowski W., Księga przysłów polskich, Kęty 2000.
Po zwierzynie utop smak w węgrzynie, po szpinaku dawaj się pontaku, a po cieście zmyj butnię w szumiącym francuzie.	brak hasła
Słownik frazeologiczny współczesnej polszczyzny, pod red. S. Bąba, J. Liberka, Warszawa 2001.	Świerczyńska D., Przysłowia sq... na wszystko, Warszawa 2003.
brak hasła	*Delikatny jak francuski pieśak. *Co Francuz wymyślił, Niemiec zrobi, Żyd sprzeda – Polak głupi wszystko kupi. *Co Francuz wymyślił, to Polak polubi. *Dobra Francja, chwalebna Hiszpania, bogate Niemcy, ale najlepsza Polska. *Polak gdy głodny to zły, Francuz gwizdzie, a Włoch śpiewa. *Włoski trele, francuskie fortele, niemieckie serdele – kosztują Polaków wiele.

SŁOWNIKI FRAZEOLICZNE/CYTATÓW/PRZYSŁÓW

Słownik frazeologiczny PWN, oprac. A. Kłosińska, E. Sobol, A. Stankiewicz, Warszawa 2005.	Skrydlate słowa. Wielki słownik cytatów polskich i obcych, pod red. H. Markiewicza, A. Romanowskiego, Warszawa 2007.
Francja elegancja	A co Francuz wymyślił to Polak polubi. A więc nam Francuz powie: burtonowiki! Francuz z Kolomyi! Francuz z Mokotowa!
Francuski piesek	... a Francuzi zawsze będą Francuzami. By rzadzić Francuzami trzeba mieć żelazną rękę. Polacy – Francuzi północy.
Choroba francuska	

SŁOWNIK WYRAZÓW BLISKOZNACZNYCH

Wielki słownik wyrazów bliskoznacznych, pod red. M. Bańki, Warszawa 2005.

Francuz – żabojad [człowiek ze względu na obywatelstwo lub narodowość]

francuski – galijski/romański

francuski piesek – delikatny

francuszczyzna – kultura, język

francuz – klucz francuski

INNE SŁOWNIKI

Słownik:	Słownik gwar polskich, pod red. J. Karłowicza, t. 2, Kraków 1901.	
Francuz/ francuz	* owad domowy zwany też prusakiem	
derywaty	francuzi (rodzaj ziemniaków)	

Słownik:	Słownik języka Adama Mickiewicza, pod red. K. Górskiego, S. Hrabca, t. 2, Wrocław-Warszawa-Kraków 1694.	Słownik polszczyzny Jana Kochanowskiego, pod red. M. Kucyły, t. 1, Kraków 1994.
Francuz/ francuz	* członek narodu francuskiego, obywatel francuski	* Francuzowie/Francuzy
derywaty	francuszczyzna, francusko-konstytucyjny, francusko-angielski, francuski	francuski (związany z Francją)

INNE SŁOWNIKI

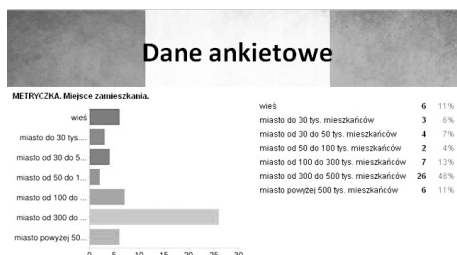
Słownik:	Słownik slangu młodzieżowego, pod red. M. Czeszewskiego, Pila 2001.	Nowy słownik gwary uczniowskiej, pod red. H. Zgólkowej, Wrocław 2004.
Francuz/ francuz	* uczeń, student języka francuskiego * długi, namiętny pocałunek	* język francuski (przedmiot w szkole) * pocałunek na powitanie i pożegnanie
derywaty	miłość francuska, seks oralny	francuzić (robić coś bardzo wolno)

Słownik:	Słownik seksualizmów polskich, pod red. J. Lewinsona, Warszawa 1999.	Słownik polskich leksemów potocznych, pod red. W. Lubasia, t. 2, Kraków 2003.
Francuz/ francuz	* (neutr.) choroba weneryczna * (neutr.) homoseksualista	* repatriant z Francji * uczący, studiujący język francuski * homoseksualista * prusak * samochód marki francuskiej
derywaty	francuska - prostytutka	francuski (klucz, grzebień = rodzaj pieszczoty, piesek), francuskie (śniadanko), Francuzol

• Dane ankiety (A)

Ankieta do badania konceptualizacji danego obiektu złożona jest z metryczki, zawierającej tradycyjne zmienne socjologiczne (płeć, wiek, wykształcenie, miejsce zamieszkania), a także części zasadniczej, składającej się z pytań i poleceń. W przypadku projektu M.J. Cieślińskiej i M.M. Jaroń jest ona nieco dłuższa aniżeli ta tradycyjna, „lubelska”. Dodatkowo poszerzona została także o test skojarzeniowy. Ażeby maksymalnie ograniczyć ryzyko sugerowania konkretnych odpowiedzi, pytanie mają charakter otwarty. Na uwagę zasługuje niewątpliwie podział respondentów na osoby mające bezpośrednią styczność z Francuzami i takie, które takiego kontaktu były pozbawione. Konsekwencją owego rozróżnienia jest dwuwymiarowy językowo-kulturowy wizerunek przedstawiciela tej narodowości.

1. Podaj znaczenie słowa „Francuz”

KONTAKT Z FRANCUZEM	BRAK KONTAKTU Z FRANCUZEM
człowiek z francuskim obywatelstwem – 8 obywatel Francji – 7 osoba narodowości francuskiej – 5 osoba mieszkająca we Francji – 3 człowiek mówiący po francusku – 2 osoba pochodząca z Francji / „koleś z Francji” – 2 człowiek urodzony i wychowany we Francji – 2 człowiek urodzony we Francji – 2 osoba przyznająca się do Francji, jako kraju ojczystego – 1 osoba dobrze ubrana, kulturalna, znająca się na jedzeniu – 1 osoba wychowana w romańskim kręgu kulturowym – 1	obywatel Francji – 30 mieszkaniec Francji – 7 osoba pochodząca z Francji – 3 rodowity mieszkaniec Francji – 2 człowiek z francuskim obywatelstwem – 2 osoba pochodzenia francuskiego – 1 mieszkaniec Europy zachodniej posługujący się językiem francuskim – 1 osoba narodowości francuskiej – 1 osoba związana oficjalnymi prawami i obowiązkami z Francją – 1 mężczyzna narodowości francuskiej – 1

3. Podaj słowa, których używasz zamiast słowa „Francuz”

KONTAKT Z FRANCUZEM	BRAK KONTAKTU Z FRANCUZEM
żabojad – 14 używam tylko określenia „Francuz” – 5 Francuzik – 2 elegancki – 2 mieszkaniec Francji – 2 człowiek pochodzący z Francji – 1 nie używam innych, ale znam „żabojad” – 1	żabojad – 18 używam tylko określenia „Francuz” – 5 obcokrajowiec – 2 mieszkaniec Francji – 1 franca – 1 frans – 1 paryżanin – 1 karakan – 1 karaczan – 1 żaba – 1 elegancki – 1

4. Podaj cechy, które według ciebie posiada typowy Francuz

KONTAKT Z FRANCUZEM		
POZYTYWNE	NEUTRALNE	NEGATYWNE
gotowaniu – 6 namiętny – 4 otwarty/gościnny – 4 wesoły – 4 dobrze wychowany – 4 zna się na sztuce – 3 elegancki – 3 wyluzowany – 2 pomocny – 2 sympatyczny – 2 empatyczny – 1 delikatny – 1 spokojny – 1 inteligentny – 1	metroseksualny - 4 zjada żaby/bagietki – 3 dumny – 2 kochliwy – 2 wybredny – 2 pacyfista – 1 bezpośredni – 1 powściągliwy – 1 lubi podróżować – 1 ma temperament – 1 łalk – 1 wyrafinowany – 1 pachnący – 1	poczucie wyższości – 7 zarozumiały – 4 egoista – 4 łalus/niemiecki - 2 leniwy – 1 słabo posługuje się językiem obcym – 1 pusty – 1 nonszalancki - 1

4. Podaj cechy, które według ciebie posiada typowy Francuz

BRAK KONTAKTU Z FRANCUZEM		
POZYTYWNE	NEUTRALNE	NEGATYWNE
ma dobry gust – 8 kulturalny – 8 romantyczny – 7 zna się na sztuce i gotowaniu – 6 inteligentny – 4 stanowczy – 1 otwarty – 1 towarzyski – 1 odważny – 1 przystojny – 1 spokojny – 1 sympatyczny – 1	kochliwy – 5 lubi alkohol – 3 powściągliwy – 2 pedantyczny/dokładny – 3 bezpośredni – 1 pali papierosy – 1 charakterystyczny akcent – 1 rozrywkowy – 1 metroseksualny – 1 sprytny - 1	zarozumiały – 5 zmanierowany – 3 poczucie wyższości – 2 słabo posługuje się językiem obcym – 2 gburawy – 2 lekkoduch – 1 egzaltowany – 1 tchórzliwy – 1 niechliwy – 1 złośliwy – 1 popędliwy – 1 nonszalancki – 1

5. Podaj cechy, które według ciebie charakteryzują wzorowego Francuza

KONTAKT Z FRANCUZEM		
POZYTYWNE	NEUTRALNE	NEGATYWNE
kulturalny – 7 elegancki – 6 inteligentny – 3 otwarty/gościnny – 3 zna się na sztuce i gotowaniu – 3 optymistą – 3 patriota – 1 zabawny – 1 zdystansowany – 1 towarzyski – 1 namiętny kochanek - 1	kochliwy – 3 wyluzowany – 2 metroseksualny – 1 konserwatywny – 1 dumny – 1 zjada żaby – 1 światowy – 1 chudy – 1 wysoki - 1	unika zobowiązań – 1 bezpruderyjny – 1 zarozumiały – 1 tchórzliwy – 1

5. Podaj cechy, które według ciebie charakteryzują wzorowego Francuza

BRAK KONTAKTU Z FRANCUZEM		
POZYTYWNE	NEUTRALNE	NEGATYWNE
elegancki – 10 szarmancki – 10 zna się na sztuce i gotowaniu – 8 romantyczny – 5 inteligentny – 4 pomocny – 3 perfekcjonista – 2 uczuciowy – 2 otwarty/gościnnie – 2 przyjstojny – 2 postępowy – 2 doskonaly kochanek – 2 dbający o rodzinę – 2 patriota – 1 wyzumiaily – 1 odważny – 1 pracowity – 1	pewny siebie – 1 uwielbia filmy J. P. Jaunettea – 1 tolerancyjny – 1 liberalny – 1 sympatyczny – 1 uczciwy – 1 dobrze gra w piłkę nożną – 1 wlezy w ojczyznę, flagę, wieżę Eiffla i żabie udka – 1	nie zna języków obcych – 1

6. Wymień przedmioty charakterystyczne dla Francuza

OSOBY MAJĄCE KONTAKT Z FRANCUZEM		
apaszka/szal/gawroszka – 9 bagietka – 7 wino – 5 beret – 4 croissant – 4 biała flaga – 3 papieros – 3 wągś – 2 ser – 2 krem brulee – 1 okulary – 1 golf – 1	gazeta – 1 filtżanka z kawą – 1 samochód – 1 bluzka w paski – 1 pędzel – 1 trzewiki – 1 sweterrek – 1 kaszciat – 1 fotel uszak – 1 szeslong – 1 marynarka – 1 laska – 1	modne dodatki i ubrania – 2 buty na płaskim obcasie – 1 plaszcz (trench) – 1 szampan – 1 taca – 1 kapelus – 1 rower – 1 wiklinowy kos – 1 ślimak – 1 żaby – 1 czapka – 1 drogie perfumy – 1

6. Wymień przedmioty charakterystyczne dla Francuza

OSOBY NIE MAJĄCE KONTAKTU Z FRANCUZEM		
beret – 11 wino – 10 bagietka – 8 wągś – 7 wieża Eiffla – 3 ser – 3 pędzel – 3 żaby/żabie udka – 3 bluzka w poziome pasy – 2 modne dodatki i ubrania – 2	apaszka/szal/chusta – 3 akcesoria artystyczne – 1 croissant – 1 kapelus – 1 szalik w paski – 1 skórzana kurtka – 1 wysokie obcasy – 1 markowe perfumy – 1 papieros – 1 okulary – 1	rower – 1 skórzana tezcza – 1 garnitur – 1 krawat – 1 akordeon – 1 bulka paryska – 1 piesek w drogłej torbecie od najlepszych projektantów – 1

7. Uzupełnij zdanie: „Jean-Pierre jest Francuzem, ale...”

OSOBY MAJĄCE KONTAKT Z FRANCUZEM
...nie lubi jeść żab/ślimaków – 5 ...nie pije wina – 3 ...nigdy nie był w Paryżu – 2 ...nie lubi jeść w restauracjach – 2 ...nie jada croissantów – 2 ...jest odważny – 2 ...nie nosi beretu – 1 ...nie lubi jadać śniadań na siodko – 1 ...zna dwa języki obce – 1 ...nie lubi przesiadywać w ulicznych kawiarniach – 1 ...traktuje wszystkich tak samo – 1 ...mieszka w Warszawie – 1 ...zupełnie nie dba o modny wygląd – 1 ...nie znosi wakacji w Riwierze – 1 ...nie jest chudy – 1 ...nie widział na własne oczy wieży Eiffla – 1

7. Uzupełnij zdanie: „Jean-Pierre jest Francuzem, ale...”

OSOBY NIE MAJĄCE KONTAKTU Z FRANCUZEM
...nie jada żabich udek – 8 ...nie pije wina – 3 ...świetnie mówi po angielsku – 2 ...nie jada croissantów – 1 ...nie jest artystą – 1 ...nie jest obrońcą – 1 ...nie uwiodł jeszcze żadnej kobiety – 1 ...nie je bagietek – 1 ...nie ma wąsów – 1 ...nie śpiewa po francusku – 1 ...nie ma nie do Anglików – 1 ...nie jest flegmatyczny – 1 ...nie potrafi gotować – 1 ...nie lubi się całować – 1 ...nie uznaje przerwy obiadowej – 1

8. Dopisz rzeczownik do przymiotnika „francuski”

OSOBY MAJĄCE KONTAKT Z FRANCUZEM	OSOBY NIE MAJĄCE KONTAKTU Z FRANCUZEM
piesek – 6 pocałunek – 5 rogalik – 2 samochód – 2 tost – 2 klucz – 2 seks – 2 język – 1 ser – 1 film – 1 hotelek – 1 Hip hop – 1 szampan – 1 żakiet – 1 tchórz – 1	pocałunek – 4 klucz – 4 język – 3 samochód – 3 piesek – 3 seks – 2 elegancki – 1 film – 1 Francuz – 1 ser – 1 rogalik – 1 artysta – 1 urok – 1 perfum – 1 manicure – 1

9. Dopisz rzeczownik do przymiotnika „francuska”

OSOBY MAJĄCE KONTAKT Z FRANCUZEM	OSOBY NIE MAJĄCE KONTAKTU Z FRANCUZEM
moda – 4 miłość – 3 muzyka – 3 kuchnia – 3 piosenka – 2 bulka – 2 tarta cytrynowa – 1 flaga – 1 bagietka – 1 kawiarnia – 1 mustarda – 1 torotka – 1 potrawa – 1	moda – 6 miłość – 5 kuchnia – 3 bagietka – 3 Riwiera – 2 bulka – 2 fryzura – 1 piosenka – 1 Francja – 1 stawa – 1 Republika – 1 powieść – 1 babeczka – 1

10. Dopisz rzeczownik do przymiotnika „francuskie”

OSOBY MAJĄCE KONTAKT Z FRANCUZEM	OSOBY NIE MAJĄCE KONTAKTU Z FRANCUZEM
ciastko/ciasto – 11 jedzenie – 2 wino – 1 buldogi – 1 menu – 1 filmy – 1 książki (stare, w czerwonych okładkach) – 1 zwyczaj – 1 teatry – 1 bagietki – 1 pocałunki – 1 Indochiny – 1 pieczywo – 1 perfumy – 1 buty – 1 rogaliki – 1	ciastko/ciasto – 18 wino – 3 rogalik – 2 bagietki – 1 piosenki – 1 śniadanie – 1 specjały – 1 jedzenie – 1 pieczywo – 1

11. Dopisz czasownik: „... jak Francuz”

OSOBY MAJĄCE KONTAKT Z FRANCUZEM	OSOBY NIE MAJĄCE KONTAKTU Z FRANCUZEM
mówić – 2 kochać – 2 całować – 1 pisać się – 1 gadać – 1 gotować – 1 uciekać – 1 żyć – 1	całować – 4 mieć akcent – 1 tchórzyc – 1 mieć czarne włosy – 1 mieć duży nos – 1 malować – 1 kochać – 1 śmiać się – 1 grać – 1 narzekać – 1 przeklinać – 1

Pozostali ankietowani (zarówno ci mający kontakt z Francuzem, jak i nie mający) pozostawili to miejsce puste lub wpisali przymiotnik.

12. Podaj imię i nazwisko bądź pseudonim sławnego Francuza, który jako pierwszy przychodzi Ci do głowy

OSOBY MAJĄCE KONTAKT Z FRANCUZEM	OSOBY NIE MAJĄCE KONTAKTU Z FRANCUZEM
Napoleon Bonaparte – 4 Nicolas Sarkozy – 2 Gerard Depardieu – 2 Louis de Funès – 2 Choco Chanel – 2	Napoleon Bonaparte – 6 Louis de Funès – 3 Jean Michel Jarre – 3 Gerard Depardieu – 2 Jacques Chirac – 2
Pojedyncze odpowiedzi	Pojedyncze odpowiedzi
Albert Camus, Honore de Balzac, Thierry Henry, Zinedine Zidane, Edith Piaf, Jean-Paul Sartre, Joanna d'Arc, Charles de Gaulle, Pierr Dżycy, Philippe Pstain, Victor Marie Hugo, Ludwik XIV, Pascal Brodnicki, Toulouse Lautrec,	Blaise Pascal, Christian Louboutin, Gustav Eiffel, Zinedine Zidane, Albert Camus, Nicolas Sarkozy, Audrey Tautou, Jean-Jacques Rousseau, Edouard Manet, Jean Reno, Jean-Claude Van Damme, Coco Chanel, Francois Truffaut

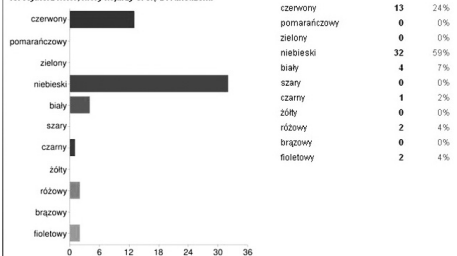
14. Podaj zwierzę, które kojarzy ci się z Francuzem

OSOBY MAJĄCE KONTAKT Z FRANCUZEM	OSOBY NIE MAJĄCE KONTAKTU Z FRANCUZEM
pies (pudiel lub buldog) – 8 żaba – 7 koń – 2 ślimak – 2 kot – 2 kogut – 2 (1 kobieta, 1 mężczyzna) homar – 1 paw – 1 wielbłąd – 1 małpka – 1 lama – 1	żaba – 10 pies (pudiel lub buldog) – 7 kot – 4 ślimak – 3 koń – 2 kogut – 1 (1 mężczyzna) gaza – 1 lis – 1 jednorozec – 1 karaluch – 1 paw – 1

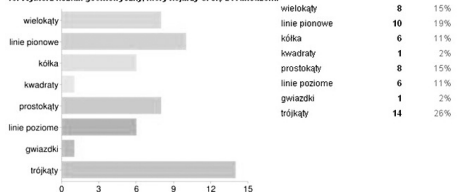
13. Podaj rzeczowniki pospolite, które w języku potocznym mogą być również określane słowem „francuz”.

OSOBY MAJĄCE KONTAKT Z FRANCUZEM	OSOBY NIE MAJĄCE KONTAKTU Z FRANCUZEM
klucz nastawny – 11 pies – 4 karaluch – 3 warkocz – 2 człowiek wybredny – 1 szarmancki mężczyzna – 1 samochód – 1 prusak – 1 język francuski – 1	klucz nastawny – 10 warkocz – 4 robak/insekt – 3 samochód – 2 pies – 2 ciastko – 2 manicure – 1 człowiek wredny – 1 wino – 1

15. Wybierz kolor, który kojarzy Ci się z Francuzem.

16. Wybierz kształt geometryczny, który kojarzy Ci się z Francuzem.

TRÓJKĄTY

LINIE PIONOWE/ PROSTOKĄTY

WIELOKĄTY

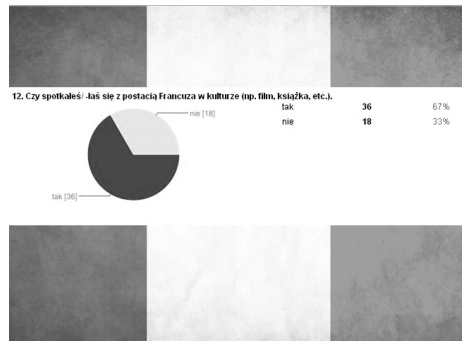
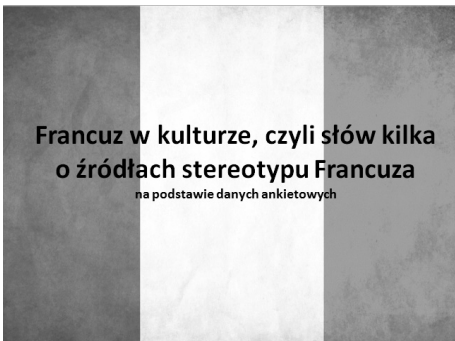

- **Dane tekstowe (T)**

Zważywszy na to, że metoda S – A – T skierowana jest również do studentów dziennikarstwa i komunikacji społecznej oraz kulturoznawstwa, warto ostatni człon projektu, czyli moduł tekstowy, nieco rozbudować. Dlatego, w porównaniu z propozycją J. Bartmińskiego, pojęcie tekstu zostaje potraktowane tu bardzo szeroko. W badaniach uwzględniono mianowicie wszystkie teksty kultury. Przedmiot zainteresowania autorek analizowanej pracy stanowi zatem nie tylko dzieło literackie, ale także m.in.: filmowe, malarskie, muzyczne, rzeźbiarskie, teatralne oraz reklama lub teledysk. Nadto część tę wzbogacono o dane ankietowe.

Prezentację M.J. Cieślickiej i M.M. Jaroń znacznie ubarwił przekaz audiowizualny, tj. fragmenty filmów, występów kabaretowych, kreskówek oraz reklam, w których pojawił się analizowany motyw. Całość dopełniły fotografie i muzyka w wykonaniu francuskich wykonawców. Warto również dodać, że wygląd prelegentek (stroje, uczesanie w warkocz francuski) nawiązywał do stereotypowego postrzegania Francuza.

- **Definicja kognitywna**

Literatura

- *The peasant story of Napoleon* – Balzac
- *Po prostu razem* – Anna Gevald
- *Nędznicy* – Hugo
- *Trzej muszkietierowie* – Dumas
- *Wywiad z wampirem* – Rice
- *Mały księżę* – Antoine de Saint-Exupery
- *Wojna i pokój* – Lew Tołstoj
- *Francuski ogródnik* - Santa Montefiore

Film (telewizja, kino, reklamy, etc.)

- Leon Zawodowiec
- Żandarm się żeni
- Smak życia
- Miłość jak narkotyki
- Amelia
- Taxi
- Merci la vie
- Pan od muzyki
- Wysłniane miłości
- Kapuśniaczek
- Jeszcze dalej niż północ
- Serce i szpada
- Wielki błękit
- Francuski łącznik
- Zakochany Paryż
- O północy w Paryżu
- Czekolada
- Ostatnie tango w Paryżu

Musicale

Król Słońce

Nędznicy

Dzwonnik z Notre-Dame

Reklamy np. Lidl

Postaci historyczne, które miały wpływ na ukształtowanie stereotypu

Ludwik XIV – Król Słońce
„Ja jestem ludem i władcą”

Napoleon Bonaparte – cesarz Francuzów
„Ambicja władania duszami jest najślniejszą z namiętności”

Nicolas Sarkozy – polityk
„Kto jest przeciw mnie, jest przeciwko opinii publicznej.”

Postaci historyczne, które miały wpływ na ukształtowanie stereotypu

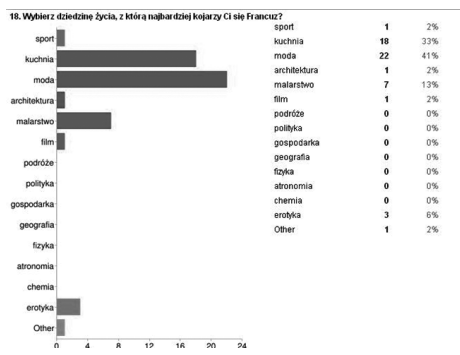
Denis Diderot – pisarz, filozof
„Czy człowiek ma siłę zakochać się lub nie zakochać? A kiedy jest zakochany, czy może postępować tak, jak gdyby nim nie był?”

Jean-Baptiste Racine – pisarz, dramaturg
„Ujrzałam go i me lice splonęło, poblado, Dłwne zmieszanie jakieś na duszę mą padło; Oczy przestały widzieć, dech zamarł mi w łonie; Uczulam, iż me ciało drży cale i plonie...”

Jean Jacques Rousseau – sentymentalista
„Jeśli pozabawicie wasze serca umiłowania piękna, pozabawicie się całego piękna życia.”

MODA

Swoiste zwieńczenie projektu S – A – T stanowi definicja kognitywna, przeciwieństwo jej naukowego, leksykograficznego ekwiwalentu, zwana również, ze względu na widoczne tutaj uporządkowanie według faset, fasetową²⁰.

Definicja kognitywna FASETY			
UMIĘTNOŚCI	WADY	ZALETY	HOBBY
* umie gotować i prawie rozkosznie komplementy	* poczucie wyższości nad innymi	* kulturalny; zna się na zasadach savoir vivre	* długie spacery – najlepiej najstarszymi uliczkami Montmartre
* najczęściej jest też osobą uzdolnioną artystycznie (śpiewa, maluje, etc.)	* uważa swój kraj za centrum świata	* rozeznaný w świecie win i serów	
	* tchórzliwy, boi się zobowiązań	* inteligentny; elokwentny; niepoprawny optymistą	

Definicja kognitywna FASETY		
PRZYNALEŻNOŚĆ GRUPOWA/ LOKALIZACJA	WYGLĄD	RELACJE Z LUDŹMI
* obywatel Francji;	* schludny, elegancki	* ma słabość do kobiet
* mieszkający we Francji (najczęściej w Paryżu)	* Jego ulubiony strój to bluza w poziome paski i beret, lub markowy garnitur i krawat	* nie lubi obcych i turystów – nie odezwie się w języku angielskim
* posiadający obywatelstwo francuskie	* dbający o ubiór	* romantyczny

• Uwagi końcowe

Powstanie globalnego społeczeństwa informacyjnego, w którym zasady i normy funkcjonowania determinowane są przez postmodernistyczne idee, spowodowało coraz szybsze tempo życia. Jednostka, by przetrwać we współczesnym świecie, musi cechować się szeroko interpretowaną mobilnością.

²⁰ Brak podwójnej definicji kognitywnej jest tu najprawdopodobniej konsekwencją zbieżnych wyników obu wyróżnionych grup respondentów. Ponadto została ona w przypadku tej pracy przedstawiona również w formie audiowizualnej.

Twórcy i zwolennicy metody SYSTEM – ANKIETA – TEKST wychodzą naprzeciw tym oczekiwaniom, proponując wieloaspektowy, wielopłaszczyznowy i wielowymiarowy rozwój jednostki. Uczestnicy tego projektu nabywają oraz doskonałą szereg niezwykle istotnych cech i umiejętności, a zwłaszcza: kreatywność, odpowiedzialność, systematyczność, samodyscyplinę, właściwe zarządzanie czasem i swoim potencjałem, a także zdolność do pracy w zespole, nie ograniczając się przy tym do wiedzy z zakresu jednej, wybranej dyscypliny. Poza tym metoda S – A – T uczy swego rodzaju wrażliwości na język ojczysty oraz na zawarte w nim, zakamuflowane, szczególnie stereotypowe treści i wszelkie przejawy kultury. Co istotne, kształtowane są też kompetencje społeczne, ponieważ własne badania wymuszają inicjowanie bezpośrednich interakcji z ankietowanymi. Technika projektu bezsprzecznie pomaga kształcić również umiejętność prawidłowej selekcji, analizy oraz interpretacji zebranych informacji, a także formułowania pewnych uogólnień na podstawie zgromadzonych danych.

Ogromną zaletą metody S – A – T jest to, że dzięki niej uczą się nie tylko studenci, ale też nauczyciele akademicy. Wszak to właśnie student zajmuje tu miejsce badacza. Dlatego podstawowy cel poczynań jednostki zaangażowanej w ów proces stanowi generowanie nowych informacji, a nie ich bierny odbiór. W takim układzie wiedzę nabywają zarówno twórcy projektu, jak i wykładowcy, którzy nie mieli wcześniej możliwości, by zapoznać się z przedstawionymi wynikami danej eksploracji, gdyż nikt do tej pory albo ich nie przeprowadził, albo jeszcze nie opublikował.

O bezspornym sukcesie zaproponowanej techniki świadczą przede wszystkim niezwykle pozytywne sygnały, pochodzące od studentów. To bez wątpienia najlepsza rekomendacja projektu S – A – T.

Praca metodą SYSTEM – ANKIETA – TEKST w pełni angażuje uczestników przedsięwzięcia, rozwija ich pod wieloma względami i doskonalą cały wachlarz niebywale cennych umiejętności, a jednocześnie jest niezwykle interesująca oraz sprawia ogromną satysfakcję studentom i wykładowcom. Czyż nie jest to idealne narzędzie dydaktyki akademickiej na miarę XXI wieku?

Bibliografia

- Anusiewicz J. [1994]. *Lingwistyka kulturowa. Zarys problematyki*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Arends R.I. [1998]. *Uczymy się nauczać*. Warszawa: Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne.
- Bartmiński J. [2008]. A. Dąbrowska (red.) *Etnolingwistyka, lingwistyka kulturowa, lingwistyka antropologiczna?*, „Język a Kultura”, t. 20, *Tom jubileuszowy*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, s. 15-33.
- Bartmiński J. [2009a]. *Czy możemy wyzwolić się ze stereotypów? Stereotypy a wzory kultury*. W: Tegoż, *Stereotypy mieszkają w języku. Studia etnolingwistyczne*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, s. 106-111.
- Bartmiński J. [2009b]. *Definicja kognitywna jako narzędzie opisu konotacji*. W: Tegoż, *Językowe podstawy obrazu świata*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, s. 42-51.
- Bartmiński J. [2009c]. *Definicja leksykograficzna a opis języka*. W: Tegoż, *Językowe podstawy obrazu świata*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, s. 35-41.
- Bartmiński J. [2009d]. *Etnocentryzm stereotypu. Polscy i niemieccy studenci o swoich sąsiadach*. W: Tegoż, *Stereotypy mieszkają w języku. Studia etnolingwistyczne*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, s. 229-241.

- Bartmiński J. [2009e]. *Jak zmienia się stereotyp Niemca w Polsce? Profile i ich historyczno-kulturowe uwarunkowania*. W: Tegoż, *Stereotypy mieszkają w języku. Studia etnolingwistyczne*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, s. 242-261.
- Bartmiński J. [2009f]. *Językowe podstawy obrazu świata*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Bartmiński J. [2009g]. *Kryteria ilościowe w badaniu stereotypów językowych*. W: Tegoż, *Stereotypy mieszkają w języku. Studia etnolingwistyczne*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, s. 72-84.
- Bartmiński J. [2009h]. *Lubelska etnolingwistyka*. W: Tegoż, *Stereotypy mieszkają w języku. Studia etnolingwistyczne*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, s. 40-50.
- Bartmiński J. [2009i]. *Miejsce wartości w językowym obrazie świata*. W: Tegoż, *Językowe podstawy obrazu świata*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, s. 131-148.
- Bartmiński J. [2009j]. *O pojęciu językowego obrazu świata*. W: Tegoż, *Językowe podstawy obrazu świata*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, s. 11-21.
- Bartmiński J. [2009k]. *O profilowaniu pojęć*. W: Tegoż, *Językowe podstawy obrazu świata*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, s. 89-97.
- Bartmiński J. [2009l]. *Polski stereotyp matki*. W: Tegoż, *Językowe podstawy obrazu świata*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, s. 151-166.
- Bartmiński J. [2009ł]. *Punkt widzenia, perspektywa, językowy obraz świata*. W: Tegoż, *Językowe podstawy obrazu świata*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, s. 76-88.
- Bartmiński J. [2009m]. *Semantyka i polityka. Nowy profil polskiego stereotypu Ukraińca*. W: Tegoż, *Stereotypy mieszkają w języku. Studia etnolingwistyczne*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, s. 299-314.
- Bartmiński J. [2009n]. *Słownik stereotypów i symboli ludowych – pomysł i jego realizacja*. W: Tegoż, *Stereotypy mieszkają w języku. Studia etnolingwistyczne*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, s. 125-129.
- Bartmiński J. [2009o]. *Stereotyp jako przedmiot lingwistyki*. W: Tegoż, *Stereotypy mieszkają w języku. Studia etnolingwistyczne*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, s. 53-71.
- Bartmiński J. [2009p]. *Stereotypy mieszkają w języku. Studia etnolingwistyczne*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Bartmiński J. [2009r]. *Założenia teoretyczne Słownika stereotypów i symboli ludowych*. W: Tegoż, *Stereotypy mieszkają w języku. Studia etnolingwistyczne*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, s. 112-124.
- Bartmiński J., Lappo I., Majer-Baranowska U. [2009]. *Stereotyp Rosjanina i jego profilowanie we współczesnej polszczyźnie*. W: J. Bartmiński, *Stereotypy mieszkają w języku. Studia etnolingwistyczne*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, s. 262-298.
- Bartmiński J., Niebrzegowska S. [2009]. *Profile a podmiotowa interpretacja świata*. W: J. Bartmiński, *Językowe podstawy obrazu świata*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, s. 98-105.
- Bartmiński J., Niebrzegowska-Bartmińska S. [2009]. *Dynamika kategorii punktu widzenia w języku, tekście i dyskursie*. W: J. Bartmiński, *Językowe podstawy obrazu świata*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, s. 106-130.
- Bartmiński J., Panasiuk J. [2009]. *Stereotypy językowe we współczesnym języku polskim*. W: J. Bartmiński, *Stereotypy mieszkają w języku. Studia etnolingwistyczne*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, s. 85-105.
- Chałas K., 2000, *Metoda projektów i jej egzemplifikacja w praktyce. W poszukiwaniu strategii edukacyjnych zreformowanej szkoły*. Warszawa: Wydawnictwo Nowa Era.
- Cieślicka M.J., Jaroń M.M. [2011]. *Francuz od kuchni, czyli językowo-kulturowy obraz Francuza (na podstawie portalu społecznościowego Facebook)*.

- Dzierzbicka W. [1963]. *Metoda projektów*. W: W. Dzierzbicka, S. Dobrowolski, *Eksperymenty pedagogiczne w Polsce w latach 1900-1939*, pod red. B. Suchodolskiego. Wrocław-Warszawa-Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk.
- Kamińska M. [2002]. *Metoda projektów jako metoda dydaktyczna. Materiały pomocnicze dla nauczycieli*. Bielsko-Biała: Zespół Szkół Elektronicznych, RODN [Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli] „WOM”.
- Klus-Stańska D. [2010]. *Dydaktyka wobec chaosu pojęć i zdarzeń*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Krogulec-Sobowiec M. [2008]. *Uczenie się uczniów poprzez metodę projektów*. W: B. Niemierki, M.K. Szmigel (red.), *Uczenie się i egzamin w oczach nauczyciela*, XIV Krajowa Konferencja Diagnostyki Edukacyjnej. Opole 26-28 września 2008 r., Opole: PTDE [Polskie Towarzystwo Diagnostyki Edukacyjnej], s. 493-507.
- Królikowski J. [2000]. *Projekt edukacyjny. Materiały dla zespołów międzyprzedmiotowych*. Warszawa: Wydawnictwo CODN [Centralnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli].
- Kupisiewicz Cz. [2000]. *Dydaktyka ogólna*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza GRAF PUNKT.
- Lubina E. [2005]. *Metoda projektu w procesie dydaktycznym uczelni wyższej*. W: T. Gołębiowski, M. Dąbrowski, B. Mierzejewski (red.), *Uczelnia oparta na wiedzy. Organizacja procesu dydaktycznego oraz zarządzanie wiedzą w ekonomicznym szkolnictwie wyższym. Materiały z ogólnopolskiej konferencji zorganizowanej 23 czerwca 2005 roku w Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu*. Warszawa: Fundacja Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych.
- Mietzel G. [2002]. *Psychologia kształcenia. Praktyczny podręcznik dla pedagogów i nauczycieli*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Pedagogiczne.
- Mikina A., Zajac B. [2006]. *Jak wdrażać metodę projektów? Poradnik dla nauczycieli i uczniów gimnazjum, liceum i szkoły zawodowej*. Kraków: Oficyna Wydawnicza IMPULS.
- Nowak L., Potocka B. [2002]. *Projekty edukacyjne. Poradnik dla nauczycieli*. Kielce: Zakład Wydawniczy SFS [Studio Full Scan].
- Okoń W. [1998]. *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- P2 [2006]. Z. Kwieciński, B. Śliwerski (red.), *Pedagogika. Podręcznik akademicki*, t. 2. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 sierpnia 2010 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (DzU nr 156, poz. 1046).
- Sałata E. [2004]. *Metoda projektów w teorii i praktyce*. Radom: Wydawnictwo Politechniki Radomskiej.
- Sapir E. [1978]. *Kultura, język, osobowość. Wybrane eseje*. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.
- Szymański M.S. [2000]. *O metodzie projektów. Z historii, teorii i praktyki pewnej metody kształcenia*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- UMP [2004], B.D. Gołębiak (red.), *Uczenie metodą projektów*. Warszawa: Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne.
- Wierzbicka A. [2006]. *Semantyka. Jednostki elementarne i uniwersalne*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Whorf B.L. [1982]. *Język, myśl i rzeczywistość*. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.

Netografia

<http://www.lingwistyka.uni.wroc.pl/jk/> [18.06.2012 r.]

<http://wpolityce.pl/wydarzenia/27903-oglaszam-alarm-dla-universyteckiej-spoleczności-poruszające-ale-i-przerazające-wystąpienie-prof-ewy-nawrockiej> [18.06.2012 r.]

http://wyborcza.pl/1,76842,11593341,Prezes_PZU__Szukamy_tych__ktorzy_mysla_samodzielnie.html [18.06.2012 r.]

http://wyborcza.pl/1,76842,11633916,Profesor_do_mlodych__wykształconych_bezrobotnych_.html [18.06.2012 r.]